

Ekološka održivost nacionalnih parkova u Republici Hrvatskoj

Kadrija Kartal, Area

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:800870>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Preddiplomski sveučilišni studij

Area Kadrija Kartal
EKOLOŠKA ODRŽIVOST NACIONALNIH PARKOVA U
REPUBLICI HRVATSKOJ
ECOLOGICAL SUSTAINABILITY OF NATIONAL PARKS IN
THE REPUBLIC OF CROATIA

Završni rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Preddiplomski sveučilišni studij
Menadžment održivog razvoja

**EKOLOŠKA ODRŽIVOST NACIONALNIH PARKOVA U
REPUBLICI HRVATSKOJ**
**ECOLOGICAL SUSTAINABILITY OF NATIONAL PARKS IN
THE REPUBLIC OF CROATIA**

Završni rad

Kolegij: Održivi razvoj turizma

Mentor: prof. dr. sc. Dora Smolčić Jurdana

Student: Area Kadrija Kartal

Matični broj: 25056/19

Opatija, lipanj 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

AREA KADRIJA KARTAL
(ime i prezime studenta)

25056 / 19
(matični broj studenta)

Ekološka održivost nacionalnih parkova u Republici Hrvatskoj
(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 01.07. 2024

Area Kadrija Kartal
Potpis studenta

Sažetak

Nacionalni parkovi imaju važnu ulogu u turističkoj ponudi Republike Hrvatske, isto kao i u povećanju ekološke osviještenosti posjetitelja i potrebi za očuvanjem postojećeg ekosustava. Promicanje ekološke održivosti u nacionalnim parkovima nije samo pitanje od lokalnog značaja, već ima i globalni utjecaj u borbi protiv klimatskih promjena i očuvanju ekološke ravnoteže kojom se promiče održivi turizam u Republici Hrvatskoj. Stoga je važno provoditi mjere kojima se ulaže u sredstava za očuvanje prirodnog i životinjskog svijeta, organizirati brojne edukacije za posjetitelje te primjenjivati razne aktivnosti kojima se provodi održivost i očuvanje ekološke ravnoteže unutar nacionalnih parkova. Tim aktivnostima se osigurava njihova dugoročna vitalnost i zaštita prirodnih resursa. Rad istražuje značaj turizma te važnosti ekološke održivosti nacionalnih parkova u Republici Hrvatskoj, s naglaskom na teorijske osnove održivog razvoja kao i specifičnosti odabranih nacionalnih parkova poput Plitvičkih jezera, Brijuna i Krke. Nacionalni park Plitvička jezera posebno se ističe kao primjer dobre prakse u održivom upravljanju prirodnim resursima. Zaključno, rad istražuje ekološku dimenziju održivosti nacionalnih parkova kao i njihovu ulogu u ekološkoj zajednici. Ukazuje na potrebu daljnjeg istraživanja i implementacije održivijih praksi u upravljanju nacionalnim parkovima zbog dugoročnog očuvanja prirode i promocije ekološke osviještenosti turističke aktivnosti u Hrvatskoj. Kroz ovaj rad, nastoji se pružiti uvid u ekološke izazove i prilike nacionalnih parkova u Hrvatskoj te potaknuti na razmišljanje o njihovoj dugoročnoj održivosti.

Ključne riječi: ekološka osviještenost; ekološka održivost; održivi razvoj; nacionalni parkovi

Sadržaj

UVOD	1
1. Teorijsko određenje ekološke dimenzije održivosti.....	2
1.1. Strategije ekološke održivosti.....	2
1.2. Održivi razvoj turizma.....	4
1.3. Ciljevi održivosti.....	5
2. Značaj nacionalnih parkova za turizam u Republici Hrvatskoj	9
2.1. Obilježja nacionalnih parkova	10
2.2. Važnost ekološkog očuvanja nacionalnih parkova.....	11
3. Primjeri odabranih nacionalnih parkova.....	13
3.1. Nacionalni park Plitvička jezera	13
3.1.1. Atrakcije nacionalnog parka Plitvička jezera.....	16
3.1.2. Ekološka održivost.....	19
3.1.3. Važnost razvoja i očuvanja ekološke održivosti	21
3.2. Nacionalni park Brijuni	24
3.3. Nacionalni park Krka	26
ZAKLJUČAK.....	29
POPIS LITERATURE.....	30
POPIS ILUSTRACIJA	32

UVOD

Ekološki sustavi u suradnji s nacionalnim parkovima predstavljaju važan segment očuvanja prirodnih resursa i bioraznolikosti. U Republici Hrvatskoj bogata prirodna baština obuhvaća raznovrsne ekosustave u čije očuvanje ulaze i nacionalni parkovi. Tema ekološke održivosti nacionalnih parkova u Hrvatskoj nije samo pitanje od lokalnog značaja već i globalnog interesa s obzirom na važnu ulogu koju imaju u očuvanju prirode i promociji održivog turizma. Smatra se da su nacionalni parkovi ključni za dugoročno očuvanje ekosistema, zaštitu bioraznolikosti i promociju ekološke osviještenosti zajednice. Istraživanja su pokazala da je važno analizirati ekološke aspekte nacionalnih parkova, uključujući upravljanje resursima, zaštitu prirodnih staništa, održavanje ekološke ravnoteže i promicanje ekološki prihvatljivih inicijativa. Ključan segment predstavlja i istraživanje utjecaja urbanog turizma koji se povećava te balans između potreba turista i potreba očuvanja prirodnih resursa. Rad ima za cilj identificirati najbolje prakse i politike koje će osigurati dugoročnu ekološku održivost nacionalnih parkova u Republici Hrvatskoj. Također, istraženi su ključni aspekti odabranih nacionalnih parkova, prikazana je analiza trenutnog stanja, identificirani su izazovi te predložene smjernice za unaprjeđenje održivog upravljanja turizmom i nacionalnim parkovima.

Prvi dio rada odnosi se na teoretsko određenje ekološke održivosti kroz strategiju i ciljeve održivog turizma. Prikazane su osnovne značajke i prednosti koje nosi održivost kao sam pojam u turističkoj industriji. Također, prikazana je važnost nacionalnih parkova za turizam Republike Hrvatske. Drugi dio rada fokusiran je na primjenu značajki iz prvog dijela na primjeru hrvatskih najposjećenijih nacionalnih parkova te njihovih obilježja. Posebno su istaknuta Plitvička jezera kao najposjećeniji, najveći i najstariji nacionalni park u Republici Hrvatskoj. Predmet i svrha rada je objasniti važnost ekološke održivosti na primjeru nacionalnih parkova i njihovih bioraznolikosti u svrhu očuvanja okoliša i istovremenog razvoja održivog turizma u Republici Hrvatskoj.

Pri izradi ovog rada korišteni su sekundarni izvori podataka te je konzultirana relevantna domaća i strane literatura, odnosno knjige i članci iz područja ekološke održivosti te nacionalnih parkova.

1. Teorijsko određenje ekološke dimenzije održivosti

Teorijsko određenje ekološke dimenzije održivosti pruža temeljno razumijevanje koncepta održivog razvoja i njegove ekološke komponente. Održivost se promatra kroz ravnotežu između ljudskih aktivnosti i prirodnih resursa te kako ti procesi utječu na dugoročnu sposobnost okoliša da poboljša način i kvalitetu života. Strategije ekološke održivosti obuhvaćaju pristupe koji minimaliziraju negativne utjecaje na okoliš, pomiču obnovljive izvore energije te potiču očuvanje biološke raznolikosti. U središtu održivog razvoja turizma je očuvanje okoliša s naglaskom na mjere ekološke održivosti.

1.1. Strategije ekološke održivosti

Ekološka održivost doprinosi boljem blagostanju ljudi štiteći izvore sirovina potrebnih za zadovoljenje ljudskih potreba. Ona osigurava da se ne prekorače prirodni kapaciteti i da se očuva čistoća i ekološka odgovornost destinacije. Ova ideja se svodi na održavanje količine otpadnih materijala unutar granica koje prirodni okoliš može prirodno apsorbirati, tako da se ne narušava stanje okoliša, te na korištenje obnovljivih resursa na način da se ne prekoračuje njihova sposobnost obnove.

Problemi poput globalnog zagađenja okoliša i klimatskih promjena učinili su javnu želju za prirodom i blizinom zelenila sve snažnijom usred brze urbanizacije. Poboljšanje proizvoda i usluga koje pomažu ljudima da bolje razumiju prirodu važna su stavka za nacionalne parkove. Omogućuju bolje razumijevanje prirode i time pružaju posjetiteljima drugačije iskustvo tijekom posjete. Procjena koliko su te usluge učinkovite je ključna za unaprjeđenje ekološke kvalitete mjesta s obzirom na probleme koji postoje s ekološkom neusklađenošću i različitim razinama pružanja usluga u destinaciji.¹

Najteži je i najveći izazov strategijskog upravljanja okolišem predstavlja definiranje i odabir najbolje strategije upravljanja prirodnim resursima koja će ujedno zadovoljiti gospodarske i ekološke kriterije razvoja. U tom se cilju obično primjenjuju scenariji kojima se utvrđuju različite alternativne mogućnosti upravljanja prirodnim resursima i posljedice tih

¹ Xie, C., Zhao, M., Li, Y., Tang, T., Meng, Z., Ding Y. (2023). Evaluating the Effectiveness of Environmental Interpretation in National Parks Based on Visitors' Spatiotemporal Behavior and Emotional Experience, *Sustainability*, Vol. 15, No. 10, str. 1-20

metoda. Tim se analizama integralno utvrđuju i različite alternative razvoja društva i uporabe prirodnih resursa u tom razvoju, tj. zaliha ili nedostataka resursa.² More i priroda su glavni razlozi dolaska turista u Hrvatsku, ali zbog prevelike turističke aktivnosti i neprimjerene infrastrukture, prirodni resursi su ugroženi. Turizam i klimatske promjene imaju dvosmjernan negativan utjecaj - turizam pogoršava klimatske promjene, a klimatske promjene mijenjaju turističke destinacije. Zbog turizma može doći do smanjenja kvalitete okoliša i nastavka neželjenih klimatskih promjena, što može smanjiti atraktivnost Hrvatske kao turističke destinacije. Zato je važno razvijati turizam na način koji je održiv za okoliš i resurse te smanjiti međusobne negativne utjecaje turizma i klimatskih promjena.³

Postoje brojne metode kojima bi se mogle smanjiti ekološki neprihvatljivi čimbenici, a neke od njih su:

- Promicanje obnovljivih izvora energije pridonosi inovativnim metodama očuvanja okoliša. Investiranje u obnovljive izvore energije poput sunčeve energije, vjetra, hidroelektrane i biomase kako bi se smanjila ovisnost o fosilnim gorivima i emisije stakleničkih plinova.
- Očuvanje biološke raznolikosti i uspostavljanje održavanja zaštićenih područja poput nacionalnih parkova i parkova prirode u svrhu zaštite ugroženih vrsta i njihova staništa te promicanje održivog korištenja prirodnih resursa.
- Održivo korištenje prirodnih resursa omogućuje upotrebu poput vode, šuma i ribolovnih područja na način koji osigurava njihovu dugoročnu održivost, sprječava prekomjerno zagađenje i minimizira negativne utjecaje na okoliš.
- Promicanje održive poljoprivrede jedna je od bitnijih strategija za održivi okoliš u poljoprivrednom sektoru. Poticanje praksi organskog uzgoja, biodinamične i integrirane poljoprivrede dovodi do smanjene upotrebe pesticida i umjetnih gnojiva. Takve metode pridonose očuvanju plodnosti tla i biološke raznolikosti.
- Promicanje recikliranja i smanjenje otpada je metoda kojom se potiče recikliranje i ponovna upotreba kako bi se smanjio utjecaj na okoliš od proizvodnje i odlaganja otpada te promicanje održivog korištenja resursa.

² Črnjar, M., Črnjar, K. (2009). *Menadžment održivog razvoja*. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija. Glosa, Rijeka, str. 205.

³ Narodne novine: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html (pristupljeno: 12.06.2024)

Okoliš nastaje pod utjecajem ekološke svijesti, a istovremeno doprinosi širenju i produblivanju te svijesti. Ekologija nije samo znanstvena disciplina, već i moralna odgovornost koja zahtijeva svjesno i odgovorno ponašanje prema okolišu od strane svakog pojedinca i zajednice. Održavanje ravnoteže ekosustava ključno je za osiguranje zdravlja našeg planeta i dobrobiti svih njegovih stanovnika.

1.2. Održivi razvoj turizma

Održivi razvoj turizma je pristup koji se fokusira na ravnotežu između turističkih aktivnosti i očuvanja prirodnih resursa, kulturnog nasljeđa i društvenih struktura. To znači da turizam treba biti koristan za lokalne zajednice, turiste i okoliš te da ne bi trebalo nanositi trajne štete ni u jednom od tih područja. Održivi turizam potiče ekonomski rast, ali na način na koji nije štetan za okoliš i koji uključuje lokalno stanovništvo u procesu donošenja odluka. Također, održivo upravljanje destinacijama podrazumijeva planiranje, koordiniranje i provođenje strategija turističkih rješenja kako bi se osigurala dugoročna održivost destinacije. Te strategije pomažu putnicima i lokalnom stanovništvu da maksimalno iskoriste destinaciju, a istovremeno minimiziraju štetu na prirodnim resursima.⁴ Važno je educirati posjetitelje o važnosti očuvanja prirode i kulture te promicati poštivanje lokalnih običaja i tradicija. Sve ove činjenice zajedno doprinose dugoročnoj zaštiti turističkih destinacija i njihovom održivom razvoju.

Unatoč njihovom zaštićenom statusu, nacionalni parkovi suočavaju se s brojnim izazovima koji prijete njihovoj ekološkoj cjelovitosti. Klimatske promjene predstavljaju značajnu prijetnju, mijenjajući staništa i ugrožavajući vrste prilagođene specifičnim klimatskim uvjetima. Invazivne vrste koje su uvezeni ljudskom aktivnošću mogu nadmašiti domaću floru i faunu, narušavajući ekosustave. Dodatno, ljudska ekspanzija i ilegalne aktivnosti poput krivolova i sječe šuma direktno ugrožavaju biološku raznolikost unutar granica parkova. Rješavanje ovih izazova zahtijeva prilagodljive strategije upravljanja, kontinuirana istraživanja i snažnu zakonodavnu podršku kako bi nacionalni parkovi i dalje mogli obavljati svoju ulogu u očuvanju ekologije naše planete.⁵ Da bi se postigao održivi razvoj turizma, bitno je razumjeti prihvatni kapacitet turističke destinacije. To znači da određite može primiti određeni broj

⁴ Solimar international: <https://www.solimarininternational.com/sustainable-tourism-management-for-national-parks/> (pristupljeno: 16.06.2024)

⁵ National park: <https://www.national-park.com/how-national-parks-are-saving-our-ecology-a-short-guide-for-students/> (pristupljeno: 16.06.2024)

turista bez negativnih utjecaja na okoliš i lokalnu zajednicu. Prihvatni kapacitet se definira kao maksimalni broj posjetitelja koji neće ozbiljno narušiti okoliš ili interese lokalnog stanovništva, a uključuje fizičke, psihološke, biološke i sociološke faktore.⁶

Održivi razvoj je ključan segment u održavanju ekološki prihvatljive turističke destinacije. Sam pojam ukazuje na zaštitu prirodnih dobara koja pomažu u očuvanju turističkog mjesta.

Održivi turizam postaje sve važniji aspekt u svim segmentima turističke industrije u Hrvatskoj. Posljednjih deset godina primjetan je porast interesa za održivim turizmom, što se očituje kroz organizaciju konferencija, edukacija i objavljivanje publikacija na tu temu. Naglasak je i na destinacijama koje privlače veliki broj turista, gdje je održivost ključna kako bi se spriječila degradacija prirodnih i kulturnih resursa te primijenilo ekološko načelo održivosti.

1.3. Ciljevi održivosti

U prethodnom poglavlju već su bili spomenuti ciljevi održivosti, dok će ovdje biti detaljnije obrađeni. Cilj održivosti je osigurati dugoročno očuvanje resursa i uspostaviti ravnotežu između ekonomskih, ekoloških i sociokulturnih čimbenika. To znači da se želi osigurati da trenutne potrebe budu zadovoljene bez narušavanja sposobnosti budućih generacija da osiguraju vlastite potrebe. Održivost teži osigurati da se resursi koriste na način koji ne narušava okoliš, ne ugrožava biodiverzitet, ne šteti zdravlju ljudi i ne narušava društvenu okolinu. U kontekstu turizma, cilj održivosti je očuvati prirodne i kulturne resurse turističkih destinacija te osigurati pozitivan utjecaj na lokalne zajednice i ekosustave.

U cilju očuvanja održivosti, Ujedinjeni narodi donijeli su program održivog razvoja do 2030. koji se temelji na 17 ciljeva održivog razvoja sa 169 ciljnih vrijednosti koje se prate pomoću 232 pokazatelja. Cilj programa je ostvariti socijalni, gospodarski i okolišni održivi razvoj na svjetskoj razini do 2030. godine.

⁶ Črnjar, M., Črnjar, K. (2009). *Menadžment održivog razvoja*. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija. Glosa, Rijeka, str. 43.

Slika 1 Temeljnih 17 ciljeva održivog razvoja

Izvor: IDOP: <https://idop.hr/ciljevi-odrzivog-razvoja/> (pristupljeno 01.05.2024)

Prema Institutu za društveno odgovorno poslovanje propisani ciljevi su sljedeći:⁷

- Cilj 1. Iskorijeniti siromaštvo u svim oblicima širom svijeta
- Cilj 2. Iskorijeniti glad, osigurati sigurnu hranu i poboljšati ishranu, te promovirati održivu poljoprivredu
- Cilj 3. Osigurati zdrav život i promicati blagostanje za ljude svih dobnih skupina
- Cilj 4. Promovirati edukaciju te omogućiti svima kvalitetno cjeloživotno obrazovanje
- Cilj 5. Osigurati ravnopravnost spolova te pružiti podršku ženama
- Cilj 6. Osigurati pristup pitkoj vodi, održivo upravljati vodama i osigurati higijenske uvjete za sve
- Cilj 7. Osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i suvremenoj energiji po pristupačnim cijenama za sve
- Cilj 8. Promicati održivi gospodarski rast, punu zaposlenost i dostojanstven rad za sve
- Cilj 9. Razviti fleksibilnu infrastrukturu, poticati industrijski razvoj koji je uključiv i održiv te potaknuti inovacije
- Cilj 10. Smanjiti nejednakost unutar i između država
- Cilj 11. Učiniti gradove i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim

⁷Institut za društveno odgovorno poslovanje, IDOP: <https://idop.hr/ciljevi-odrzivog-razvoja/> (pristupljeno: 01.05.2024)

- Cilj 12. Osigurati održive oblike potrošnje i proizvodnje
- Cilj 13 Poduzeti hitne mjere za borbu protiv klimatskih promjena i njihovih posljedica
- Cilj 14. Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održiv razvoj
- Cilj 15. Zaštititi, uspostaviti i promovirati održivo korištenje kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju⁸, zaustaviti degradaciju tla te spriječiti uništavanje biološke raznolikosti
- Cilj 16. Promicati mirna i uključiva društva, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne institucije na svim razinama
- Cilj 17. Ojačati provedbu i učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj.

Od ukupno 17 ciljeva, po svojoj važnosti za ekološku održivost posebno se ističu sljedeći:

- **Cilj 6:**

Ovaj cilj je ključan za ekološku održivost jer se bavi upravljanjem i zaštitom vodnih resursa, što je od suštinske važnosti za očuvanje okoliša. Održivo upravljanje vodom podrazumijeva smanjenje zagađenja, povećanje učinkovitosti korištenja vode te zaštitu vodnih ekosustava.

- **Cilj 7:**

Održiva energija je temelj za smanjenju razinu stakleničkih plinova i suzbijanje klimatskih promjena. Promicanje obnovljivih izvora energije kao što su solarna, vjetro i hidroenergija, te povećanje energetske učinkovitosti, ključni su elementi ovog cilja.

- **Cilj 13:**

Borba protiv klimatskih promjena zahtijeva globalne napore za smanjenje emisija ugljika, prilagodbu na postojeće promjene klime i izgradnju otpornosti na klimatske utjecaje. Ovaj cilj uključuje promicanje politika koje smanjuju emisije i podupiru održivi razvoj.

- **Cilj 14:**

Oceani i mora su neophodni za planetarni ekosustav, a njihovo očuvanje zahtijeva smanjenje zagađenja, zaštitu morskih ekosustava i promicanje održivog ribarstva. Održivo korištenje morskih resursa doprinosi očuvanju biodiverziteta i zdravlju oceana.

- **Cilj 15:**

⁸ Dezertifikacija je širenje pustinjskog okoliša u sušna ili polusušna područja, uzrokovano promjenama klime, ljudskim utjecajem ili i jednim i drugim. Hrvatska enciklopedija: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/dezertifikacija> (pristupljeno: 09.06.2024)

Ovaj cilj se fokusira na zaštitu kopnenih ekosustava, uključujući šume, koje su ključne za apsorpciju ugljika, očuvanje biodiverziteta i pružanje staništa za mnoge vrste. Održivo upravljanje šumama i borba protiv dezertifikacije su bitni za očuvanje prirodnih resursa i ekosustava.

Navedeni ciljevi predstavljaju temeljne korake prema postizanju ekološke održivosti i osiguravanju da resursi planeta budu sačuvani za buduće generacije. Za njihovu implementaciju neophodna je suradnja na globalnoj razini, kao i lokalne inicijative koje doprinose očuvanju okoliša.

2. Značaj nacionalnih parkova za turizam u Republici Hrvatskoj

Nacionalni parkovi u Republici Hrvatskoj predstavljaju jedinstvenu prirodnu atrakciju koja privlači turiste iz cijelog svijeta. Raznolikost flore i faune te netaknuta priroda značajan je faktor za turističku destinaciju kao i sam njen status. Razvoj turizma u nacionalnim parkovima doprinosi lokalnom gospodarstvu kroz turističke usluge i zapošljavanje. Njihov značaj je izrazito velik u pogledu ekonomskog razvoja i pružanja turistima potpuno nove dimenzije putovanja.

Nacionalni parkovi					
	POVRŠINA U km ²	NADMORSKA VISINA (m)	BROJ POSJETITELJA		INDEKS 2020./2019.
			2019.	2020.	
NP Brijuni	34	0-55	165.140	273.592	165,7
NP Krka	109	0-253	733.824	1.071.912	146,1
NP Kornati	217	0-236	161.325	181.783	112,7
NP Mljet	54	0-391	90.642	127.070	140,2
NP Paklenica	95	50-1.571	109.166	130.913	119,9
NP Plitvička jezera	297	380-1.280	804.800	1.160.884	144,2
NP Risnjak	64	680-1.528	20.665	23.445	113,5
NP Sjeverni Velebit	109	518-1.676	32.317	33.621	104,0
UKUPNO			2.117.879	3.003.220	141,8

Tablica 1 Opći podaci o nacionalnim parkovima u Republici Hrvatskoj

Izvor: Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske (2023). *Turizam u brojkama 2022.*

https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2023_dokumenti/230804_turizam_u_brojkama_2022_hrv.pdf

(pristupljeno: 24.06.2024.)

Tablica prikazuje podatke o posjeti nacionalnim parkovima u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2019. do 2020. godine, te indeks posjećenosti za 2020. u odnosu na 2019. godinu. Prikazani su podaci za osam nacionalnih parkova, uključujući njihovu površinu u kvadratnim kilometrima, raspon nadmorske visine, te postotak promjene broja posjetitelja za svaku od navedenih godina. Podaci pokazuju da su neki parkovi doživjeli značajan porast broja

posjetitelja između 2019. i 2020. godine. Na primjer, NP Krka je zabilježio porast posjetitelja za 46,1 %. Indeks posjećenosti za 2020. godinu pokazuje promjenu broja posjetitelja u odnosu na 2019. godinu, pri čemu je, na primjer, NP Brijuni zabilježio indeks od 165,7, što ukazuje na porast posjetitelja od 65,7 %. Ukupni broj posjetitelja svih parkova porastao je za 41,8 % od 2019. do 2020. godine, što sugerira rast interesa za posjetu nacionalnim parkovima tijekom tog razdoblja.

2.1. Obilježja nacionalnih parkova

Koncept nacionalnih parkova potječe iz kasnog 19. stoljeća, s osnivanjem Yellowstone Nacionalnog parka 1872. godine, koji je ujedno bio prvi nacionalni park na svijetu. Ideja je nastala iz želje da se sačuva prirodna ljepota i divlji svijet tog područja za buduće generacije koje će uživati u tome i učiti iz toga. Od tada se pokret nacionalnih parkova proširio globalno, pri čemu je svaki park stvoren s dvostrukom svrhom zaštite prirodnog naslijeđa i pružanja prostora za javno uživanje i obrazovanje. Nacionalni parkovi imaju za cilj očuvati krajolike i divlji svijet u njihovom prirodnom stanju, štiti biološku raznolikost i održavati ekološke procese koji su ključni za život na Zemlji.⁹

Nacionalni parkovi su područja bez ljudskih utjecaja, osim ako se to uplitanje vrši za dobrobit tog područja. Oni čine cjelinu velikih biljnih i životinjskih površina diljem svijeta koje ne nanose nikakvu štetu okolišu, što može imati značajan utjecaj na ukupnu statistiku utjecaja ekoloških onečišćenja.¹⁰ Oni su posebna mjesta koja ističu ljepotu i važnost prirodnog svijeta te očuvana prirodna područja koja nude jedinstvene pejzaže, bogatu biološku raznolikost i brojne ekosustave. Osim toga, nacionalni parkovi pružaju posjetiteljima rekreaciju i obrazovanje o prirodi, istovremeno čuvajući prirodu i biološku raznolikost.¹¹ Često obiluju zanimljivim geološkim formacijama, netaknutim planinskim vrhovima, nezagađenim rijekama i jezerima te gustim šumama. Oni služe kao staništa za mnoge ugrožene biljne i životinjske vrste te imaju važnu ulogu u očuvanju ekološke ravnoteže. Ekonomsko i socijalno vijeće UN-a u svojoj je rezoluciji 1959. godine utvrdilo da nacionalni parkovi i rezervati pridonose

⁹ National park: <https://www.national-park.com/how-national-parks-are-saving-our-ecology-a-short-guide-for-students/> (pristupljeno: 16.06.2024)

¹⁰ Kiwano tourism: <https://kiwanotourism.com/stories/how-do-national-parks-benefit-the-environment/> (pristupljeno 16.06.2024)

¹¹ Sriarkarin, S., Lee, C. H. (2018). Integrating multiple attributes for sustainable development in a national park, *Tourism Management Perspectives*, Vol. 28, str. 113-125

inspiraciji, kulturi i dobrobiti čovječanstva te da imaju ekonomsku i znanstvenu vrijednost, kao područja za buduće očuvanje flore i faune i geoloških struktura u njihovom prirodnom obliku.¹² Nacionalni park je jedna od najpopularnijih kategorija zaštite, a na prostoru Hrvatske ih postoji osam. Kako u zakonima mnogih zemalja, tako i u Zakonu o zaštiti prirode Republike Hrvatske iz 1994. godine, postoje uvjeti po kojima se neko područje može proglasiti nacionalnim parkom:¹³

- Područja s visokom razinom prirodnih vrijednosti
- Priroda mora biti očuvana u izvornim obilježjima ili s vrlo malim ljudskim utjecajem.
- Prirodni fenomeni moraju biti višestruki (nije dovoljno da budu samo botanički ili samo geomorfološki i sl., jer se to onda obuhvaća drugim kategorijama zaštite)

Također, nacionalni parkovi nude posjetiteljima priliku za istraživanje i avanturu u divljini. Posjetitelji mogu uživati u aktivnostima poput planinarenja, vožnje bicikala, promatranja divljih životinja, fotografiranja prirode ili jednostavno opuštanja u tišini i miru prirode. Osim toga, često sadrže kulturne i povijesne znamenitosti koje svjedoče o bogatoj baštini regije. To mogu biti drevni arheološki nalazi, tradicionalne seoske kuće ili staze koje vode kroz povijesne krajolike.

2.2. Važnost ekološkog očuvanja nacionalnih parkova

Turizam u Republici Hrvatskoj postaje sve značajniji zbog svojih prirodnih obilježja. Nacionalni parkovi i njihova bioraznolikost imaju ključnu ulogu u njegovom rastu i razvoju te omogućuju još veći broj posjetitelja destinacije. Stoga je jako važno primijeniti određene mjere kako bi se očuvala prirodna obilježja i bioraznolikost destinacije. Promjena klime, onečišćenje zraka, tla i vode, izumiranje životinjskih i biljnih vrsta itd., danas su među glavnim temama o kojima se raspravlja, ne samo među znanstvenicima i stručnjacima, već i u široj javnosti. Usprkos tomu, ekološka svijest je relativno malo doprinijela zaštiti globalnog okoliša, jer postoji jaz između svijesti i stvarnog ekološkog ponašanja. Na društvenoj razini, posebno su

¹² Črnjar, M., Črnjar, K. (2009). *Menadžment održivog razvoja*. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija. Glosa, Rijeka, str. 213.

¹³ Bralić, I. (2006). *Hrvatski nacionalni parkovi*. Republički zavod za zaštitu prirode SR Hrvatske. Školska knjiga, Zagreb, str. 10.

važni etički, psihološki, društveni i ekonomski faktori koji utječu na naše ponašanje prema okolišu.¹⁴

Održavanje ekologije u nacionalnim parkovima je izuzetno važno jer osigurava dugoročno očuvanje prirodnih resursa i bioraznolikosti. Nacionalni parkovi su staništa mnogih rijetkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta, a održavanje njihove ekološke ravnoteže ključno je za sprečavanje izumiranja tih vrsta. Ekološki očuvani nacionalni parkovi pružaju prirodne resurse kao što su čista voda i zrak, što je od vitalne važnosti ne samo za prirodu, već i za zdravlje ljudi.

Održavanjem ekologije u parkovima također se podržava održivi turizam. Posjetitelji dolaze uživati u netaknoj prirodi i čistom okolišu, a takav pristup osigurava da će i buduće generacije imati priliku doživjeti iste prirodne ljepote. Očuvani parkovi pružaju obrazovne mogućnosti, gdje posjetitelji mogu naučiti o važnosti očuvanja prirode i održivih praksi. Ekološka svijest obuhvaća:¹⁵

- Osjećaj povezanosti s prirodom i svijetom oko nas.
- Znanje o ekologiji.
- Vrijednosti usmjerene prema zaštiti okoliša.
- Namjeru da se ponašanje uskladi s ekološkim standardima.

Ekološko očuvanje također doprinosi i lokalnim zajednicama. Održivi turizam donosi ekonomske koristi kroz posjete turista, dok istovremeno štiti prirodne resurse o kojima te zajednice ovise. Osim toga, očuvani ekosustavi pomažu u borbi protiv klimatskih promjena apsorbirajući ugljikov dioksid i pružajući zaštitu od ekstremnih vremenskih uvjeta. Održive provedbe zaštite okoliša uvelike igraju ulogu u ekološkom očuvanju i samim time ističu važnost ekološke svijesti. Izumiranje životinjskih i biljnih vrsta veliki je izazov stoga je izuzetno važno prepoznati sam čin pretjerane posjete te intervenirati u svim aspektima očuvanja. Nacionalni parkovi su velika turistička blaga stoga ih treba očuvati kako bi se povećala bioraznolikost i osvijestili ekonomski, socio-kulturni, a posebno ekološki aspekti održivog razvoja.

¹⁴ Müller, H. (2004). *Turizam i ekologija*. Masmedia, Biblioteka Turizam, Zagreb, str. 54.

¹⁵ Črnjar, M., Črnjar, K. (2009). *Menadžment održivog razvoja*. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija. Glosa, Rijeka, str. 47.

3. Primjeri odabranih nacionalnih parkova

Nacionalni parkovi su velika područja kopna i/ili mora koja su uglavnom netaknuta i imaju posebne prirodne vrijednosti. U njima se nalaze očuvani ili malo izmijenjeni ekosustavi. Nacionalni parkovi su tu da bi se sačuvala prirodne ljepote i krajolici te imaju znanstvenu, kulturnu, obrazovnu i rekreativnu svrhu. U parkovima su dopuštene aktivnosti koje ne štete prirodi, ali je zabranjena gospodarska uporaba prirodnih resursa. U Hrvatskoj postoji osam zaštićenih nacionalnih parkova.¹⁶ Odabrani primjeri su: Plitvička jezera, Brijuni i Krka za koje će u nastavku biti prikazane postojeće strategije održivosti kao i same prirodne pogodnosti destinacije.

3.1. Nacionalni park Plitvička jezera

Nacionalni park Plitvička jezera je najstariji i najveći nacionalni park u Hrvatskoj. Poznat je po svojim modro-zelenim jezerima koja su odvojena sedrenim barijerama. Ovo područje je krškog tipa s posebnom hidrologijom i bogatom biološkom raznolikošću, što mu je donijelo i međunarodno priznanje zbog svoje važnosti. Plitvička jezera se znanstveno vrednuju tek posljednjih stotinjak godina prirodoznanstvenim istraživanjima domaćih i stranih geografa, geologa i biologa. Prema prvim istraživanjima 1850. godine, na inicijativu sveučilišnog profesora Gustava Janečka 1893. osniva se Društvo za uređenje i uljepšavanje Plitvičkih jezera i okolice, što daje dodatan poticaj znanstvenom radu i istraživanjima koja su pokazala da su Plitvička jezera jedinstvena pojava krške hidrografije i da su u njihovu postanku sudjelovali brojni procesi, uvjetujući njihovo stvaranje, razvoj i neprestane promjene. Istraživanja posljednjih desetljeća pokazala su da je ovaj jezerski sustav vrlo osjetljiv i da ga kao opće dobro u interesu znanosti, kulture i privrede treba trajno i strogo zaštititi. Zato su Plitvička jezera kao jedinstveno područje krške hidrografije i izraziti primjer rijetkog, velikog i kompleksnog objekta prirode proglašena 1949. godine nacionalnim parkom.¹⁷

Plitvička jezera sastoje se od 16 jezera raspoređenih od juga prema sjeveru, od kojih je 12 Gornjih jezera i 4 Donjih jezera. Rijeka Matica, nastala spajanjem Crne i Bijele rijeke,

¹⁶ Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja: <https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug/uprava-za-zastitu-prirode-1180/zasticena-podrucja/nacionalni-parkovi/1194> (pristupljeno: 04.05.2024.)

¹⁷ Piškorić, O., Kamenarović, M., Badovinac, Z., Kevo, R., Bralić, I., Mikulić, Z. (1990). *Prirodne Znamenitosti Hrvatske*. Republički zavod za zaštitu prirode, Zagreb, str . 89.

ulijeva se u Prošćansko jezero, iz kojeg voda postepeno teče kroz Gornja jezera, završavajući u najvećem jezeru, Kozjaku. Gornja jezera smještena su u dolomitnom području, što ih čini prostranijima s blažim obalama.

Voda iz jezera Kozjak prelijeva se u četiri Donja jezera, smještena u dubokom kanjonu vapnenca. Donja jezera završavaju na Sastavcima, gdje se također ulijeva potok Plitvice preko Velikog slapa visokog 76 metara. Od Sastavaka, rijeka Korana nastavlja kroz kanjon i nakon 134 kilometra ulijeva se u rijeku Kupu kod Karlovca. Geološke posebnosti Plitvičkih jezera uključuju složen reljef nastao djelovanjem krških i fluvijalnih procesa. Nepropusna paleozojska podloga regulira hidrološke odnose, stvarajući udubine Gornjih jezera i omogućujući stvaranje sedrenih barijera.¹⁸

Specifične hidrogeološke osobine stijena omogućile su zadržavanje vode na dolomitnim stijenama i kanjonsko urezivanje vode u vapnenačke naslage, zbog čega se jezerski sustav dijeli na Gornja i Donja jezera. Današnji izgled jezerskog sustava uvjetovan je procesom osedranja¹⁹ kojim nastaju sedrene barijere. Riječ je o iznimno kompleksnom i osjetljivom biodinamičkom procesu koji ovisi o mnogobrojnim ekološkim čimbenicima, a činjenica da se proces odvija i danas dovoljno govori o nenarušenim ekološkim uvjetima.

Nacionalni park Plitvička jezera područje je bogatih šumskih i travnjačkih staništa sa raznolikom florom i faunom. Šume prekrivaju gotovo 80 % površine parka, a unutar granica parka nalazi se i posebni rezervat šumske vegetacije, Čorkova uvala. U pogledu bioraznolikosti nacionalni park Plitvička jezera predstavlja jedno od najvrjednijih područja Hrvatske u kojem značajan dio populacija mnogih vrsta ugroženih na nacionalnoj i svjetskoj razini ima još uvijek dobro očuvana staništa.²⁰ Očuvanje staništa bitan je faktor za održavanje parka stoga je ključno poštivati mjere koje su određene prilikom posjete. Aktivnosti poput bacanja smeća, kampiranja i loženja vatre strogo su zabranjene. Bilo kakva vrsta ugrožavanja prirodnog staništa te biljnih i životinjskih vrsta rezultiraju strogim kaznama što pomaže pri održivosti bogate flore i faune. Također, branje i oštećivanje biljaka, drveća i stijena nalaze se na listi nedozvoljenih aktivnosti. Naznačeni prostor za kretanje omogućuje razvoj prirode i zabranu uništenja. Lov i uznemiravanje životinja kao i ribolov je jedna od stavki koja se odnosi na sve posjetitelje kojim

¹⁸ Vukelić, J., Šapić, I., Ugarković, D., Krapinec, K. (2023). *Šume Nacionalnog parka „Plitvička jezera“*. Fakultet šumarstva i drvne tehnologije, Zagreb, str. 17.

¹⁹ Sedre su naslage kalcijevog karbonata u krškim rijekama, koje nastaju kada se mineralna voda raspršava preko mahovine. Proces uključuje taloženje vapnenca na mahovinama, koje se inkrustiraju kalcijevim karbonatom. Mahovine odumiru, a nove rastu na njima, stvarajući slapove na sedrenim barijerama. Proleksis enciklopedija online: <https://proleksis.lzmk.hr/45284/> (pristupljeno: 03.06.2024)

²⁰ Nacionalni park Plitvička jezera: <https://np-plitvicka-jezera.hr/multimedija/brosure/> (pristupljeno: 05.05.2024.)

se štiti bogati životinjski svijet. Hranjenje životinja također je mjera kojom se štiti onečišćenje parka. Sve ove mjere pridonose održivosti nacionalnog parka te ukazuju na racionalne primjere održavanja i savjesnost opasnosti izumiranja biljnih i životinjskih vrsta. Plitvička jezera predstavljaju jedinstvenu harmoniju prirode i životinjskog svijeta u jednoj destinaciji te je ključno provesti mjere kojima će se zaštititi bujna flora i fauna. Niz mjera koje provodi ministarstvo kao i planovi očuvanja također se ubrajaju u bitne komponente kojima se održavaju segmenti vezani uz samu strukturu nacionalnog parka. U 2022. godini park je dobio Zeleni certifikat koji potvrđuje da je svih 100 % korištene električne energije dobiveno iz obnovljivih izvora. To znači da park električnu energiju nabavlja iz certificiranih hidroelektrana, uz posebnu pažnju posvećenu dokazima o minimalnom negativnom utjecaju elektrana na okoliš te pravilnom zbrinjavanju opasnog otpada. Također, od 2015. godine, nacionalni park Plitvička jezera započeo je proces eliminacije plastike uvođenjem biorazgradive ambalaže. Sav otpad u hotelima se odvaja, pri čemu se biološki otpad koristi za proizvodnju bio goriva i hrane za životinje. Promotivni materijali se tiskaju na eko papiru, hrana se nabavlja putem zelene nabave, a suradnja s WWF-om²¹ predstavlja sljedeći korak u proširenju odgovornog poslovanja u parku. Kroz internu komunikaciju, poruke gostima te suradnju s WWF-om, nacionalni park Plitvička jezera postigao je značajne rezultate, a hotel Jezero postao je jedan od pionira ovakvih inicijativa u Hrvatskoj. Jedna od važnih stavki također je korištenje rasvjete koja troši manje energije i pogodna je za životinjski svijet. Godine 2018., Plitvička jezera implementirala su novu LED rasvjetu koja troši do 50 % manje električne energije u usporedbi s konvencionalnom rasvjetom. Ova tehnologija također ima koristi za životinjski svijet jer svjetlost nije raspršena u širem području, već je usmjerena samo na stazu, čime se smanjuje smetnja za divlje životinje. Rasvjeta je programirana da tijekom većeg dijela noći, kada nema potrebe za intenzivnim svjetlom, radi sa smanjenim intenzitetom od 40 %. Ovim inovativnim pristupom, osigurava se energetska učinkovitost i smanjenje utjecaja na okoliš, dok se istovremeno održavaju optimalni uvjeti za posjetitelje i životinjski svijet unutar parka. Velika angažiranost i očuvanje svakako pridonosi ovom parku mogućnost da što duže ostane očuvan, bez ikakvih naglih promjena u ekološkoj strukturi. Zaštitom i očuvanjem životinjskog svijeta toga nacionalnog parka u svom prirodnom ambijentu i omogućavanjem nesmetanog razvoja faune bez uznemiravanja, bez lova i progonjenja, ispunjava se jedna od osnovnih njegovih funkcija i namjena tj. potpuna zaštita prirodne sredine. Među osebnosti i prirodne znamenitosti nacionalnog parka Plitvička jezera treba ubrojiti i mnoge pećine i ponore

²¹ World Wide Fund for Nature (Svjetski fond za prirodu): <https://www.worldwildlife.org/> (pristupljeno: 03.06.2024)

nastale djelovanjem tektonskih i erozivnih sila ili sedrotvornih mahovina i algi. Po bogatstvu i znanstvenim zanimljivostima Plitvička jezera jedinstveni su laboratorij i živi muzej u prirodi, stoga se mogu iskoristiti u kulturne svrhe i za edukaciju stanovništva.²²

Plitvička jezera predstavljaju jedinstven spoj netaknute prirode. One nisu samo nacionalno blago Republike Hrvatske već i svjetski poznato čudo. Zahvaljujući svojoj bogatoj bioraznolikosti, izdvajaju se od ostalih nacionalnih parkova zbog čega je neizmjereno važno očuvati njihovu ekološku strukturu kako bi park i dalje ostao simbol održivog turizma.

Kako bi se očuvalo učinkovito upravljanje zaštićenim područjima izrađuju se planovi upravljanja nacionalnim parkovima. Plan upravljanja Nacionalnim parkom Plitvička jezera za razdoblje od 2019. do 2028. godine obuhvaća upravljanje parkom kao područjem svjetske baštine pod zaštitom UNESCO-a, uključujući sve obaveze upravljanja područjima ekološke mreže Natura 2000. Ciljevi i aktivnosti plana usmjeravaju upravljanje parkom i resursima Javne ustanove kako bi se osiguralo dugoročno učinkovito upravljanje zaštićenim područjem. Svrha izrade plana upravljanja je sažeto i jasno prikazati sve glavne informacije o području te utvrditi politike i strategije koje usmjeravaju upravljanje parkom. Plan pomaže Javnoj ustanovi i institucijama sektora zaštite prirode da učinkovito upravljaju zaštićenim područjem. Također, plan je javni dokument koji omogućuje svim dionicima i zainteresiranoj javnosti praćenje djelovanja Javne ustanove te da se vlastitim angažmanom uključe u upravljanje parkom i doprinesu očuvanju njegovih vrijednosti.²³

3.1.1. Atrakcije nacionalnog parka Plitvička jezera

U svjetskoj prirodno-znanstvenoj literaturi Hrvatska je već odavno poznata kao prostor na kojem su pejzažni, geomorfološki i hidrološki fenomeni krša u velikoj mjeri zastupljeni. Mnogi od tih fenomena ujedno su i atraktivni turistički lokaliteti, po kojima je Hrvatska prepoznatljiva i koji čine dio njezina identiteta. Plitvička jezera su, nedvojbeno, jedno od takvih područja. Svojim su prirodnim atrakcijama poput živog slikovitog krajolika koji svojom iznimno čistom vodom, slapovima i bujnom zelenilom, ostavljaju bez daha. Plitvička jezera privlače posjetitelje iz cijelog svijeta svojom florom i faunom te jedinstvenim spojem prirodnih

²² Piškorić, O., Kamenarović, M., Badovinac, Z., Kevo, R., Bralić, I., Mikulić, Z. (1990). *Prirodne Znamenitosti Hrvatske*. Republički zavod za zaštitu prirode, Zagreb, str . 91.

²³ Nacionalni park Plitvička jezera: <https://np-plitvicka-jezera.hr/wp-content/uploads/2019/01/Nacrt-Plan-upravljanja-NPPJ-2019-2028.pdf> (pristupljeno:24.06.2024)

elemenata, koji čine ovaj nacionalni park posebnom turističkom destinacijom diljem cijelog svijeta.²⁴ Uz to, kontinuirani naponi za očuvanje i održivi razvoj parka osiguravaju da će njegova prirodna bogatstva ostati očuvana. Plitvička jezera nisu samo simbol prirodne ljepote Hrvatske, već i primjer uspješnog suživota čovjeka i prirode.

Plitvička jezera su poznata po svojoj iznimnoj ljepoti, uključujući kristalno čista jezera, impresivne slapove i bujan šumski prostor. Park nudi razne aktivnosti poput planinarenja, vožnje bicikla i promatranja divljih životinja. Neke od glavnih atrakcija uključuju:

- Veliki slap: Najviši slap u Hrvatskoj s visinom od 78 metara.
- Sistem jezera: Ukupno 16 jezera, odvojena sedrenim barijerama, koja stvaraju spektakularne slapove i kaskade.
- Šetnice i mostove: Drvene staze i mostovi vode posjetitelje kroz najljepše dijelove parka, omogućujući im da se približe prirodnim čudima.
- Biodiverzitet: Park je dom za mnoge endemične i rijetke vrste biljaka i životinja, uključujući smeđeg medvjeda, vuka i risa.

Nacionalni park Plitvička jezera je jedno od najljepših prirodnih područja u Hrvatskoj koje nudi mnoštvo atrakcija koje privlače posjetitelje iz cijelog svijeta. Veliki slap, visok 78 metara, najviši je slap u Hrvatskoj i jedna od najimpresivnijih atrakcija parka. Smješten na kraju Donjih jezera, obrušava se s litice stvarajući spektakularan prizor, posebno u proljeće kada je protok vode najveći. Ova prirodna ljepota predstavlja idealno mjesto za fotografiranje i uživanje u veličanstvenim zvukovima koje sama priroda stvara. Također se izdvaja Kozjak jezero koje je najveće i najdublje jezero u nacionalnom parku. Prostire se na površini od približno 81 hektara i doseže dubinu od 47 metara. Posjetitelji mogu uživati u vožnji brodom po ovom jezeru, što omogućuje jedinstven pogled na okolne slapove i bujnu vegetaciju. Vožnja brodom povezuje Donja i Gornja jezera, omogućujući lakše istraživanje cijelog parka. Jedna od najpoznatijih značajki Plitvičkih jezera su drvene staze i mostovi koji se protežu kroz cijeli park. Ove staze omogućuju posjetiteljima da sigurno istražuju jezera i slapove. Ukupna dužina staza iznosi preko 18 kilometara, a svaka staza pruža jedinstvene poglede na tirkizno plave vode, bujnu vegetaciju i fascinantne geološke formacije. Špilja Šupljara je jedna od nekoliko špilja koje se nalaze unutar parka. Ova impresivna prirodna formacija pruža posjetiteljima uvid u podzemni svijet Plitvičkih jezera. Posjetitelji mogu istražiti unutrašnjost pećine koja je oblikovana kroz tisućljeća djelovanjem vode. Šupljara je također zanimljiva zbog svoje

²⁴ Bralić, I. (2005). *Plitvička jezera*. Forum, Zadar, str. 8.

arheološke važnosti, jer su u njoj pronađeni ostaci iz prapovijesti. Za one koji žele doživjeti park iz drugačije perspektive, u ponudi je vožnja panoramskim vlakom koji prolazi parkom, pružajući posjetiteljima nevjerojatne poglede na jezera, slapove i okolne šume. Ova vožnja posebno je popularna među obiteljima s djecom i starijim posjetiteljima, jer omogućuje jednostavniji način istraživanja parka bez dugih šetnji. Nacionalni park Plitvička jezera poznat je po svojoj bogatoj flori i fauni. U parku se može pronaći preko 1.200 biljnih vrsta, uključujući nekoliko endemskih vrsta. Park je također dom za mnoge životinjske vrste, poput smeđeg medvjeda, vuka, risa, jelena i brojnih ptica. Posjetitelji mogu uživati u promatranju životinja i istraživanju različitih staništa koja se protežu od šuma do vodopada i jezera. Nacionalni park Plitvička jezera također nudi brojne obrazovne i istraživačke aktivnosti. Posjetitelji mogu sudjelovati u vođenim turama, edukativnim programima i radionicama koje pružaju uvid u geologiju, biologiju i povijest parka. Park surađuje s mnogim znanstvenim institucijama kako bi se osigurala zaštita i očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti.

Sve ove atrakcije čine Nacionalni park Plitvička jezera jednim od najvažnijih prirodnih blaga Hrvatske, nudeći posjetiteljima jedinstveno iskustvo koje spaja prirodnu ljepotu, bogatu povijest i ekološku važnost.

Kada se uspoređuju tri najpoznatija nacionalna parka Hrvatske – Plitvička jezera, Krka i Brijuni, uočavaju se značajne sličnosti i razlike koje ih čine posebnima. Sva tri parka poznata su po iznimnoj prirodnoj ljepoti, uključujući vodene površine, bogatu vegetaciju i raznoliku floru i faunu. Plitvička jezera i Krka poznati su po svojim slapovima i jezerima, dok Brijuni uključuju morsku obalu i otočja. Osim toga, sva tri parka imaju visoku ekološku vrijednost i uključuju zaštićene vrste te staništa koja su važna za bioraznolikost. Njihova kulturno-povijesna vrijednost čini ih atraktivnim turističkim destinacijama, zbog čega svake godine privlače veliki broj posjetitelja. Međutim, postoje i značajne razlike među njima. Plitvička jezera smještena su u planinskom području sjeverne Dalmacije, poznata po nizu od 16 kaskadnih jezera povezanih slapovima i sedrenim barijerama. Krka, smještena u blizini Šibenika, proteže se duž rijeke Krke i poznata je po velikim slapovima poput Skradinskog buka i Roškog slapa, nudeći kombinaciju prirodnih ljepota rijeke i kanjona. Brijuni, arhipelag od 14 otoka uz zapadnu obalu Istre, poznati su po svojoj morskoj bioraznolikosti, arheološkim nalazištima i parkovima safarija. U pogledu flore i faune, Plitvička jezera imaju bogatu šumsku vegetaciju i raznoliku faunu koja uključuje medvjede, vukove i mnoge rijetke ptice. Šume prekrivaju gotovo 80 % površine parka, a unutar granica parka nalazi se i posebni rezervat šumske vegetacije, Čorkova uvala. Krka je poznata po svojoj raznolikoj vegetaciji koja uključuje sredozemne i submediteranske vrste te bogatstvu

riba i ptica, dok Brijuni ističu po raznolikosti morskih vrsta i specifičnih staništa, te po egzotičnim životinjama koje su uvezene u park. Kulturno-povijesna vrijednost također razlikuje ove parkove. Plitvička jezera imaju značajnu prirodoslovnu vrijednost, ali manje istaknutu kulturno-povijesnu komponentu. Krka je uz prirodne ljepote poznata i po povijesnim lokalitetima kao što su manastiri i tvrđave. Brijuni su bogati arheološkim nalazištima, rimskim vilama i ostacima bizantskih utvrda. Svaki od ovih nacionalnih parkova pruža jedinstveno iskustvo i predstavlja posebnu atrakciju u Hrvatskoj. Plitvička jezera očaravaju svojom bistrinom vode i kaskadnim jezerima, Krka svojim monumentalnim slapovima i kulturnom baštinom, dok Brijuni fasciniraju kombinacijom morske ljepote i arheoloških nalazišta. Iako dijele neke sličnosti, razlike među njima pružaju raznolika iskustva i pridonose bogatstvu prirodne i kulturne baštine. Ovi parkovi su ključni za očuvanje prirodnih resursa i ekološke ravnoteže te igraju važnu ulogu u promociji Hrvatske kao destinacije bogate prirodnim i kulturnim nasljeđem.

3.1.2. Ekološka održivost

Ekološka održivost parka uključuje mjere poput korištenja obnovljivih izvora energije, eliminacije plastike, odvajanja otpada i korištenja energetski učinkovitih rasvjetnih sustava. Važna je iz nekoliko ključnih razloga: očuvanje biološke raznolikosti i kulturne baštine, zaštita prirodnih resursa, podrška lokalnoj zajednici i za održivi razvoj turizma. Smješten u središnjem dijelu Hrvatske, nacionalni park Plitvička jezera poznat je po svojim jezerima i slapovima, bogatoj flori i fauni te kulturnim znamenitostima stoga je održavanje ekološke održivosti ključno za očuvanje ovih prirodnih i kulturnih blaga.

Park je dom širokom spektru biljnih i životinjskih vrsta, uključujući mnoge endemske i zaštićene vrste. Ekološka održivost osigurava da se staništa ovih vrsta očuvaju i da se spriječi njihovo ugrožavanje ili izumiranje. Održavanje čistoće vode, tla i zraka, kao i kontrola invazivnih vrsta, ključni su za očuvanje biološke raznolikosti parka. Rijeka Korana, koja izvire iz jezera, ključni je prirodni resurs koji zahtijeva pažljivo upravljanje. Ekološka održivost uključuje očuvanje kvalitete vode i ekosustava rijeke, što je vitalno za opstanak mnogih vrsta koje žive u rijeci i oko nje. To također uključuje upravljanje vodenim resursima na način koji ne ugrožava njihove prirodne cikluse i ekološku ravnotežu. Nacionalni park Plitvička jezera nije samo prirodno bogatstvo, već i područje s bogatom kulturnom baštinom. Unutar parka

nalaze se brojni povijesni i kulturni spomenici, uključujući stare mlinove, mostove i ruševine drevnih naselja. Ekološka održivost pomaže u očuvanju ovih kulturnih znamenitosti, jer one često ovise o zdravom okolišu kako bi se očuvale. Na primjer, kvaliteta zraka i vlaga mogu utjecati na stanje starih građevina.

Ekološka održivost također ima značajan utjecaj na lokalnu zajednicu koja živi u blizini i okolici parka. Održivi razvoj može stvoriti radna mjesta, potaknuti lokalnu ekonomiju kroz ekoturizam i osigurati da prirodni resursi ostanu dostupni za buduće generacije. Održivi turizam može osigurati prihod za lokalne zajednice, ali također educira posjetitelje o važnosti očuvanja okoliša. Veliki broj posjetitelja Nacionalnog parka Plitvička jezera dovodi do potencijalnog zagađenja, što može imati značajan utjecaj na okoliš. Ekološka održivost uključuje implementaciju mjera koje minimiziraju negativan utjecaj turizma na park. To može uključivati ograničavanje broja posjetitelja, upravljanje stazama kako bi se smanjila erozija tla te edukaciju posjetitelja o važnosti očuvanja prirode. Korištenje obnovljivih izvora energije, smanjenje otpada i promoviranje održivih praksi među turistima i lokalnim stanovništvom također su ključni aspekti. Nacionalni park Plitvička jezera provodi brojne ekološke inicijative kako bi očuvao svoju prirodnu i kulturnu baštinu. Primjerice, park koristi obnovljive izvore energije gdje god je to moguće, smanjuje uporabu plastike i promovira recikliranje. Park također radi na obnovi ekosustava kroz pošumljavanje, obnavljanje močvarnih područja i uklanjanje invazivnih vrsta. Kontinuirano praćenje ekološkog stanja parka omogućava brzo reagiranje na potencijalne ekološke probleme i implementaciju potrebnih mjera. Jedan od ključnih elemenata ekološke održivosti parka je korištenje obnovljivih izvora energije. Uz to, park je od 2015. godine započeo proces eliminacije plastike iz svojih operacija uvođenjem biorazgradive ambalaže. Sav otpad koji nastaje u parkovnim hotelima se pažljivo odvaja, a biološki otpad koristi se za proizvodnju biogoriva i hrane za životinje. Promotivni materijali tiskaju se na ekološkom papiru, a hrana se nabavlja kroz zelenu nabavu, što znači da dolazi od lokalnih i održivih izvora.

Ekološka održivost nacionalnog parka Plitvička jezera od ključne je važnosti za očuvanje njegove prirodne ljepote, biološke raznolikosti i kulturne baštine. Održivo upravljanje parkom omogućava zaštitu prirodnih resursa, podršku lokalnoj zajednici i razvoj održivog turizma koji ne narušava prirodnu ravnotežu. Kroz implementaciju ekoloških mjera i edukaciju posjetitelja, nacionalni park Plitvička jezera osigurava da će njegova prirodna i kulturna bogatstva biti sačuvana za buduće generacije

3.1.3. Važnost razvoja i očuvanja ekološke održivosti

Razvoj i očuvanje Plitvičkih jezera ključni su za dugoročno održavanje ekosustava i bioraznolikosti ovog izuzetnog nacionalnog parka. Kako bi se osiguralo očuvanje ovih prirodnih ljepota za buduće generacije, potrebno je kontinuirano provoditi održive prakse i edukacijske aktivnosti koje će podizati svijest posjetitelja o važnosti zaštite okoliša. U sklopu procesa izrade Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine provedena je analiza postojećeg stanja temeljem koje je identificirano deset ključnih izazova hrvatskog turizma:²⁵

- **Vremenska i prostorna neujednačenost:** Različita sezonalnost i geografska koncentracija posjeta.
- **Utjecaj turizma na okoliš i prirodu:** Problemi vezani uz očuvanje prirodnih resursa uslijed turističkih aktivnosti.
- **Međuodnos turizma i klimatskih promjena:** Potreba za prilagodbom turističkih aktivnosti novim klimatskim uvjetima.
- **Prilagodba ubrzanim tehnološkim promjenama u turizmu:** Kako se nositi s brzim promjenama u tehnologiji u turističkom sektoru.
- **Kvaliteta života i dobrobit lokalnog stanovništva:** Osiguravanje da turizam doprinosi boljem životu lokalnog stanovništva.
- **Nedostatni ljudski potencijali u brojnosti i kvaliteti:** Nedostatak radne snage s potrebnim vještinama za turizam.
- **Neadekvatna struktura i kvaliteta smještajnih kapaciteta:** Pitanja vezana uz stanje i kvalitetu turističkog smještaja.
- **Nepovoljno poslovno i investicijsko okruženje:** Izazovi koji otežavaju poslovanje i ulaganja u turizmu.
- **Nedovoljno učinkovit zakonodavni i upravljački okvir:** Potreba za poboljšanjem zakonodavnih i upravljačkih struktura u turizmu.
- **Utjecaj kriza na turizam te promjene ponašanja i potreba turista:** Kako se nositi s utjecajem kriznih situacija te prilagoditi promjenama u preferencijama i potrebama turista.

²⁵ Narodne novine: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html (pristupljeno: 12.06.2024)

Uzevši u obzir analizu stanja jasno se vidi da svaka destinacija, uključujući i Plitvička jezera, mora primijeniti različite mjere kako bi bila u skladu s ekološko održivošću. Jedna od ključnih inicijativa u očuvanju Plitvičkih jezera je očuvanje staništa. Uključuje stroge mjere zaštite flore i faune, što podrazumijeva zabranu lova i ribolova unutar granica parka te rigoroznu kontrolu broja posjetitelja kako bi se smanjio negativan utjecaj na osjetljive ekosustave. Kontrola turističkog prometa i ograničenje pristupa određenim područjima pomažu u očuvanju prirodne ravnoteže i sprječavaju prekomjerno trošenje resursa.

Također, edukacija posjetitelja još je jedan važan aspekt u očuvanju Plitvičkih jezera. Informativni centri raspodijeljeni po parku, kao i edukativni programi i radionice, imaju za cilj educirati posjetitelje o ekološkoj vrijednosti parka i važnosti održivog ponašanja. Kroz ove programe posjetitelji mogu naučiti više o jedinstvenim ekosustavima Plitvičkih jezera, njihovoj bioraznolikosti te načinima na koje mogu doprinijeti njihovom očuvanju.

Nacionalni parkovi štite oko 600 ugroženih vrsta životinja, od kojih se mnoge mogu pronaći samo u tim zaštićenim područjima. S neospornom odgovornošću za zaštitu ovih ugroženih vrsta, nije iznenađujuće da su mnogi nacionalni parkovi implementirali specijalizirane programe za rehabilitaciju i zaštitu divljih životinja.²⁶ Suradnja s organizacijama kao što je Svjetski fond za prirodu (WWF) također ima značajnu ulogu u naporima za očuvanje Plitvičkih jezera. Partnerstvo s WWF-om omogućuje parku daljnju promociju održivih praksi i povećanje ekološke svijesti među posjetiteljima i lokalnim stanovništvom. Ova suradnja pomaže u implementaciji novih strategija zaštite okoliša i osigurava dodatnu podršku u naporima za očuvanje prirodnih staništa. Plitvička jezera predstavljaju jedinstvenu harmoniju prirode i životinjskog svijeta, a njihova održivost osigurava da će ove prirodne ljepote ostati netaknute i očuvane. Nastavak napora u području očuvanja okoliša ključan je za održavanje ekološke ravnoteže i promociju održivog turizma u Hrvatskoj. Očuvanje Plitvičkih jezera nije samo važan cilj za Hrvatsku, već i za globalnu zajednicu koja prepoznaje vrijednost ovih prirodnih resursa. Ulaganjem u održive prakse i edukaciju dodatno doprinosi Plitvičkim jezerima.

Kao jedan od najvažnijih prirodnih lokaliteta u Hrvatskoj, Plitvička jezera privlače stotine tisuća posjetitelja svake godine, što dodatno naglašava potrebu za održivim upravljanjem. Implementacija održivih praksi ključna je ne samo za očuvanje prirodnog

²⁶ The travel: <https://www.thetravel.com/what-to-know-about-national-parks-and-sustainability/> (pristupljeno: 16.06.2024)

okoliša, već i za osiguranje kvalitetnog iskustva za posjetitelje. Održivo upravljanje parkom obuhvaća niz inicijativa i mjera koje se stalno prilagođavaju kako bi se odgovorilo na izazove zaštite okoliša i turističkog pritiska. Jedan od glavnih fokusa je očuvanje vode, koja je srž ekosustava Plitvičkih jezera. Park aktivno radi na praćenju kvalitete vode i sprječavanju zagađenja kroz rigorozne mjere zaštite. Održavanje čistoće vode uključuje kontrolu otpadnih voda, promociju upotrebe ekološki prihvatljivih proizvoda među posjetiteljima i lokalnim stanovništvom te edukaciju o važnosti čuvanja vodnih resursa. Osim toga, park je uveo inovativne metode upravljanja otpadom kako bi se smanjio negativan utjecaj na okoliš. Korištenje biorazgradive ambalaze i strogo odvajanje otpada omogućuje recikliranje i smanjenje količine otpada koja završava na odlagalištima. Biološki otpad prikupljen iz hotela i restorana unutar parka koristi se za proizvodnju biogoriva i hrane za životinje, čime se dodatno potiče kružna ekonomija.

Plitvička jezera također su posvećena energetskej učinkovitosti. Uvođenje LED rasvjete, koja troši do 50 % manje električne energije i smanjuje svjetlosno onečišćenje, jedan je od koraka prema smanjenju ugljičnog otiska parka. Ova rasvjeta je posebno dizajnirana kako bi imala minimalan utjecaj na divlji svijet, jer je svjetlost usmjerena na staze i puteve umjesto da se raspršuje u okolinu. Suradnja s lokalnim zajednicama i organizacijama neprofitnog sektora, kao što je WWF, pomaže u promociji održivih praksi i podizanju svijesti o važnosti očuvanja prirode. Ove suradnje donose nove ideje i resurse koji pomažu u boljem upravljanju parkom i edukaciji posjetitelja. Zajednički napon svih uključenih strana ključni su za uspješno očuvanje Plitvičkih jezera. Sve ove mjere i inicijative usmjerene su na očuvanje jedinstvene ljepote i bioraznolikosti Plitvičkih jezera. Parkovi poput ovog igraju ključnu ulogu u očuvanju prirodnih ljepota. Nastavak napora za održivost i ekološku odgovornost omogućuje parku da ostane simbol prirodne ljepote i inspiracija za održivi turizam širom svijeta.

Nacionalni parkovi služe kao neusporedivi obrazovni resursi, pružajući posjetiteljima izravno iskustvo s prirodnim procesima i očuvanjem flore i faune. Obrazovni programi unutar ovih parkova obuhvaćaju vođene ture, predavanja parkovnih stražara te formalne mogućnosti istraživanja i stažiranja za sveučilišne studente. Ovi programi su osmišljeni kako bi potaknuli povezanost s prirodom, poboljšali razumijevanje ekoloških načela i potaknuli akcije zaštite. Nacionalni parkovi također pružaju jedinstven kontekst za učenje o okolišnim znanostima, nudeći primjere stvarnog svijeta ekosustava, izazova u očuvanju i prakse upravljanja. Zaključno, ekološka održivost Plitvičkih jezera nije samo lokalni prioritet, već i globalni primjer kako se prirodna ljepota može očuvati uz odgovorno upravljanje i zajednički trud. Ova

jedinstvena destinacija nastavlja privlačiti posjetitelje svojom zapanjujućom prirodom, dok istovremeno postavlja standarde za održivost i očuvanje okoliša.²⁷

Zaključno, ekološka održivost Plitvičkih jezera ključna je za očuvanje njihove prirodne ljepote i bioraznolikosti. Održivi razvoj i odgovorno upravljanje parkom omogućuju zaštitu ovog jedinstvenog područja, koji istovremeno pruža izvanredno iskustvo posjetiteljima. Kao jedan od najvažnijih prirodnih dragulja Hrvatske, Plitvička jezera postavljaju standarde za održivi turizam i očuvanje prirode.

3.2. Nacionalni park Brijuni

Brijuni su skupina otoka uz jugozapadnu obalu Istre blizu Pule, sastavljena od dva veća i dvanaest manjih otoka. Ukupno imaju površinu od samo sedam četvornih kilometara, ali cijeli nacionalni park obuhvaća površinu od 34 km², uključujući i zaštićeno morsko područje oko otoka. Brijuni su poznati po svojoj razvedenosti, očuvanoj sredozemnoj vegetaciji te kulturnom naslijeđu iz rimskog i bizantskog razdoblja. Otok se ističe kao omiljeno ljetno odredište mnogih svjetskih državnika i aristokracije već više od stotinu godina. Iako nema stalnih stanovnika, Brijuni posjećuju brojni turisti izletničkim brodovima s obližnjeg kopna tijekom cijele godine. Na Velikom Brijunu postoje tri manja hotela (Neptun, Istra, Marina) koji pružaju gostima mir i ugođaj u atraktivnom prirodnom okruženju blizu živahnog turističkog života u Puli. Tu se nalazi i najstarije golf-igralište u Hrvatskoj. Unatoč velikom broju posjetitelja, priroda na Brijunima je dobro očuvana, što svjedoči o prisutnosti mnogobrojnih ptica selica koje koriste otoke kao zimovališta.²⁸

Mjere održivosti su ključne za Nacionalni park Brijuni jer osiguravaju dugoročno očuvanje prirodnog i kulturnog bogatstva tog područja. Održive prakse u upravljanju parkom omogućuju zaštitu biljnog i životinjskog svijeta te povijesnih spomenika, čuvajući ih za buduće generacije. Istovremeno, te prakse nastoje minimizirati negativan utjecaj na okoliš i potiču ekološki osviješten način posjećivanja parka. Zbog bogate flore i faune sječa šuma je strogo zabranjena izuzev drveća koje predstavljaju opasnost od ugrožavanja posjetitelja, objekata te same strukture otočja. Također, životinjski svijet koji je predstavljen safarijem velika je atrakcija i ujedno ekološka važnost zbog raznovrsnosti faune. Brojne životinje spadaju pod

²⁷ National park: <https://www.national-park.com/how-national-parks-are-saving-our-ecology-a-short-guide-for-students/> (pristupljeno: 16.06.2024)

²⁸ Croatia.hr: <https://croatia.hr/hr-hr/priroda/brijuni> (pristupljeno: 05.05.2024.)

zaštićene vrste što dodatno nalaže posebne mjere zaštite. Zabranjeno je sve razvojne oblike strogo zaštićenih vrsta u njihovom prirodnom području rasprostranjenosti namjerno hvatati i ubijati, uznemiravati, posebno u vrijeme razmnožavanja, podizanja mladih, hibernacije i migracije, namjerno uništavanje ili uzimanje jaja te njihovo čuvanje čak i ako su prazna, namjerno uništavanje, oštećivanje ili uklanjanje njihovih razvojnih oblika, gnijezda ili legla, oštećivanje ili uništavanje područja njihova razmnožavanja ili odmaranja. Zabranjeno je držanje, prijevoz, prodaja, razmjena te nuđenje na prodaju ili razmjenu živih ili mrtvih jedinki iz prirode strogo zaštićenih vrsta, a kad se radi o pticama, navedene zabrane odnose se i na bilo koji njihov lako prepoznatljivi dio ili derivat.²⁹

Nacionalni park Brijuni uvelike je posvećen očuvanju i održivosti stoga su nedavno postali ponosni nositelji certifikata INHERITURA, što potvrđuje njihovu predanost očuvanju prirode i kulturne baštine te promicanju održivog turizma. Ovaj certifikat naglašava da su uspješno zadovoljili visoke standarde zaštite okoliša, upravljanja resursima i promicanja ekološke svijesti. Važnost certifikata INHERITURA leži u tome što pruža priznanje za postignute rezultate u očuvanju prirode i kulturnih dobara, potičući druge destinacije i organizacije da slijede njihov primjer. Osim toga, certifikat INHERITURA pomaže u jačanju povjerenja kod posjetitelja i turista te promovira održive prakse u turizmu, što dugoročno doprinosi zaštiti prirodnih i kulturnih resursa. Nacionalni park Brijuni svojim djelovanjem pokazuje kako se može uspješno uskladiti zaštita prirode s pružanjem mogućnosti posjetiteljima da uživaju u prirodnim ljepotama parka na ekološki prihvatljiv način.

Nacionalni park Brijuni također ima plan upravljanja koji se odnosi za razdoblje od 2016. do 2025. godine te uključuje nekoliko ključnih ciljeva i aktivnosti, s glavnim fokusom na unapređenju sustava posjećivanja kako bi se podigla kvaliteta prezentacije parka te odmora i rekreacije posjetitelja. Plan predviđa obnovu i razvoj postojeće infrastrukture koristeći ekološki prihvatljive tehnologije i održivi razvoj. Svrha izrade plana upravljanja je uskladiti posjećivanje sa zaštitom vrijednosti u zaštićenom području i analizirati strukturu posjetitelja. Također, cilj plana je očuvanje prirodnih, krajobraznih i kulturno-povijesnih vrijednosti te uvjeta zaštite prirode, uključujući ravnomjernu raspodjelu dobrobiti proizašlih iz zaštite prirode.³⁰

²⁹ Zakon.hr. *Zakon o zaštiti prirode*, Članak 153. (NN 80/13, 15/18) https://www.zakon.hr/z/403/Zakon-o-za%C5%A1titi-prirode#google_vignette

³⁰ Javna ustanova Nacionalni park Brijuni (2016). *Nacionalni park Brijuni – Plan upravljanja (2016.- 2025.)* (pristupljeno 24.06.2024)

3.3. Nacionalni park Krka

Nacionalni park Krka je jedinstveno prirodno područje smješteno u blizini grada Šibenika u Hrvatskoj. U gotovo 110 km², pruža atraktivan prirodni krajolik i idealan je izbor za odmor. Nacionalni park Krka nudi nezaboravan doživljaj prirode i povijesnih znamenitosti. Poznat je po slapovima, čistim vodama i bogatom biološkom raznolikošću. Ovaj park privlači brojne posjetitelje iz cijelog svijeta koji dolaze uživati u netaknutoj prirodi i jedinstvenom krajoliku. Krka je dom brojnim biljnim i životinjskim vrstama, uključujući rijetke ptice grabljivice, vodozemce i ribe. Ovo mjesto je nevjerojatno područje bogato raznovrsnom florom i faunom, uključujući preko 800 biljnih i 200 životinjskih vrsta. Njegove drvene staze i mostovi vode kroz netaknutu prirodu do prekrasnih slapova. Jedna od popularnih aktivnosti je promatranje otočnih atrakcija ili krstarenje rijekom Krkom, posebno uz pogled na Skradinski Buk. Park također obiluje kulturnom baštinom, uključujući stare mlinove, etnografske kuće i antičke ostatke. Posjetitelji mogu istražiti bogatu povijest područja kroz različite staze i putove koji vode kroz park. Rijeka Krka počinje kao potok Krčić s impresivnim slapom visokim 20 metara na istočnom rubu Kninskog polja. Teče kroz kanjon od podnožja Dinare i ulijeva se ravno u izvor Krke. Njezin hidrografski sustav podijeljen je na dva dijela: prvih nekoliko kilometara Krka teče kroz slikovito polje kod Knina, a zatim ulazi u poznati kanjon u samom Kninu. Kanjon traje sve do područja gdje se Krka spaja s morem, gotovo 50 kilometara dalje. Taj kanjonski dio je posebno vrijedan zbog jedinstvenog oblika riječne doline gdje je Krka oblikovala sedam sedrenih slapova i nekoliko jezera.³¹

Održivost je ključna komponenta upravljanja nacionalnim parkom Krka. Park bilježi povoljno stanje što se tiče ekološke održivosti te mjera prevencije vezane uz aktivnosti i kretanja. Angažiranost oko mjera prevencije pomaže nacionalnom parku da stekne što veću očuvanost među biljnim i životinjskim bogatstvima. U cjelini, a osobito kada je riječ o šumskom pokrovu, može se utvrditi da su prirodne šume zbog milenijuskoga antropogenog utjecaja, prije svega ekstenzivnog stočarenja, uvelike uništene ili degradirane. U tome nacionalni park slijedi sudbinu golemih prostora hrvatskoga priobalja i krša općenito. A treba imati na umu i da se čovjekov utjecaj zbivao u uvjetima labilne ekološke ravnoteže. Ponegdje je taj utjecaj bio pozitivan, a posljednjih desetljeća očit je i prirodni proces obnove vegetacije, jer se drvo manje

³¹ Piškorić, O., Kamenarović, M., Badovinac, Z., Kevo, R., Bralić, I., Mikulić, Z. (1990). *Prirodne Znamenitosti Hrvatske*. Republički zavod za zaštitu prirode, Zagreb, str . 33.

sječe, uzgoj koza dugo je zabranjen, a stočni fond općenito smanjen.³² Također, pratnja fizikalno kemijskih parametara omogućuje praćenje toka vode te ukazuju na dobru kvalitetu vode. Još jedna stavka zbog koje se nacionalni park Krka ističe je ta da je razvoj sedre izuzetno bitan te se smatra temeljnim fenomenom. Važnost ekološkog očuvanja je ključna stavka u održivosti, stoga Krka provodi još mjera vezanih uz sam ekološki razvoj parka. Također, provodi se istraživanje ciljanih vrsta EM natura 2000 o stanju stanišnih tipova, što omogućuje bolje praćenje stanja i upravljanje. Bitan element je stanje kulturne baštine koje se redovno prati te se predmeti restauriraju i održavaju kako bi se očuvala njihova održivost kao i povijesni lokalitet s naglaskom na utvrde Trošenj i Nečven. Kako bi se pridonijelo razvoju, uprava nacionalnog parka Krka redovno organizira radionice te potiče građane na ekološki prihvatljiv način života. Primjer toga je organizirana radionica o važnosti očuvanja pčelinjih zajednica na području Krke. U cilju zaštite prirode i bioraznolikosti naglasak je stavljen na očuvanje pčelarskih aktivnosti kao i same potrebe za sinergijom biljnog i životinjskog svijeta. Još jedna stavka zbog koje se nacionalni park Krka ističe je ta da je razvoj sedre izuzetno bitan te se smatra temeljnim fenomenom. Sama održivost biljnog i životinjskog svijeta omogućuje rast i razvoj nacionalnog parka te ukazuje na ekološki prihvatljiv način života svim posjetiteljima koji uvelike pridonosi razvoju turističke zajednice i rezultira boljim ekološkim navikama i odlukama.

Park nastoji očuvati prirodni ekosustav i minimizirati negativne utjecaje posjetitelja na okoliš. Osim toga, educira posjetitelje o važnosti očuvanja prirode i promiče ekološki osviještene prakse. Kroz sve ovo, nacionalni park Krka nastoji osigurati da se prirodna ljepota i biološka raznolikost ovog područja sačuvaju za buduće generacije. Plan upravljanja za Nacionalni park Krka u razdoblju od odnosi se na nekoliko aktivnosti i ciljeva. Plan upravljanja Nacionalnim parkom Krka obuhvaća ključne strategije i aktivnosti potrebne za očuvanje i zaštitu prirodnih i kulturnih vrijednosti parka. Dokument sadrži detaljan opis trenutnog stanja parka, definirane ciljeve upravljanja te specifične aktivnosti potrebne za postizanje tih ciljeva. Također, plan predviđa monitoring i evaluaciju provedbe kako bi se osigurala učinkovitost upravljanja i prilagodljivost budućim potrebama. Svrha izrade plana upravljanja Nacionalnim parkom Krka je osigurati dugoročno očuvanje prirodnih i kulturnih resursa parka. Plan pruža smjernice za održivo korištenje resursa, promoviranje ekološke svijesti među posjetiteljima te koordinaciju aktivnosti između različitih dionika. Dokument također osigurava transparentnost

³² Bralić, I. (1990). *Hrvatski nacionalni parkovi*. Republički zavod za zaštitu prirode SR Hrvatske. Školska knjiga, Zagreb, str 226.

u upravljanju parkom i omogućuje lokalnoj zajednici aktivno sudjelovanje u zaštiti i očuvanju parka.³³

³³ Nacionalni park Krka (2011). *Plan upravljanja* <https://www.npkrka.hr/wp-content/uploads/Plan-upravljanja.pdf> (pristupljeno: 30.06.2024)

ZAKLJUČAK

Rada istražuje ključne aspekte ekološke održivosti nacionalnih parkova u Republici Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na nacionalni park Plitvička jezera. Analizom strategija ekološke održivosti, održivog razvoja turizma i ciljeva održivosti, pokazalo se kako su ove komponente neophodne za očuvanje prirodnih resursa i promicanje ekološke osviještenosti. Ekološka održivost je definirana kroz pristupe koji minimiziraju negativne utjecaje na okoliš i promiču obnovljive izvore energije te očuvanje biološke raznolikosti. Održivi razvoj turizma naglašava ravnotežu između turističkih aktivnosti i očuvanja prirodnih resursa, dok ciljevi održivosti osiguravaju dugoročno očuvanje resursa i ravnotežu između ekonomskih, ekoloških i sociokulturnih faktora. Nacionalni parkovi u Hrvatskoj, posebno Plitvička jezera, Brijuni i Krka, predstavljaju ključne prirodne i turističke resurse. Njihova očuvanost i ekološka održivost su od presudne važnosti za održavanje bioraznolikosti i privlačenje turista. Mjere poput korištenja obnovljivih izvora energije, eliminacije plastike, kontroliranog pristupa posjetiteljima i edukacije o važnosti očuvanja prirode, osiguravaju da će ovi parkovi ostati netaknuti za buduće generacije. Nacionalni park Plitvička jezera posebno se ističe po svojim prirodnim ljepotama, uključujući kristalno čista jezera, impresivne slapove i bogatu floru i faunu. Uvođenjem mjera ekološke održivosti kao što su Zeleni certifikat, eliminacija plastike, LED rasvjeta i odvajanje otpada, park postavlja standarde za održivo upravljanje prirodnim resursima. Važnost razvoja i očuvanja Plitvičkih jezera leži u kontinuiranoj primjeni održivih praksi i edukaciji posjetitelja. Suradnja s organizacijama poput WWF-a doprinosi daljnjoj promociji održivih praksi i povećanju ekološke svijesti među posjetiteljima. Zaključno, očuvanje ekološke ravnoteže u nacionalnim parkovima nije samo lokalni prioritet, već ima globalni značaj u borbi protiv klimatskih promjena i očuvanju ekosustava. Održiva praksa u upravljanju nacionalnim parkovima osigurava dugoročnu vitalnost ovih prirodnih resursa, unapređuje kvalitetu života lokalnog stanovništva i povećava turističku atraktivnost Hrvatske.

POPIS LITERATURE

Knjige i članci

1. Bralić, I. (2005). *Plitvička jezera*. Forum, Zadar, str. 1-82
2. Bralić, I. (2006). *Hrvatski nacionalni parkovi*. Republički zavod za zaštitu prirode SR Hrvatske. Školska knjiga, Zagreb, str. 1-272
3. Črnjar, M., Črnjar, K. (2009). *Menadžment održivog razvoja*. Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija. Glosa, Rijeka, str. 1-592
4. Gowdy, J. M (2000). *Terms and Concepts in Ecological Economics*, Wildlife Society Bulletin 28, Bruxelles, str. 26-33
5. Müller, H. (2004). *Turizam i ekologija*. Masmedia, Biblioteka Turizam, Zagreb, str. 1-263
6. Piškorić, O., Kamenarović, M., Badovinac, Z., Kevo, R., Bralić, I., Mikulić, Z. (1990). *Prirodne Znamenitosti Hrvatske*. Republički zavod za zaštitu prirode, Zagreb
7. Sriarkarin, S., Lee, C. H. (2018). Integrating multiple attributes for sustainable development in a national park, *Tourism Management Perspectives*, Vol. 28, str. 113-125
8. Vukelić, J., Šapić, I., Ugarković, D., Krapinec, K. (2023). *Šume Nacionalnog parka „Plitvička jezera“*. Fakultet šumarstva i drvne tehnologije, Zagreb, str. 1-150
9. Xie, C., Zhao, M., Li, Y., Tang, T., Meng, Z., Ding Y. (2023). Evaluating the Effectiveness of Environmental Interpretation in National Parks Based on Visitors' Spatiotemporal Behavior and Emotional Experience, *Sustainability*, Vol. 15, No. 10, str. 1-20

Internetske stranice

1. Croatia.hr: <https://croatia.hr/hr-hr/priroda/brijuni> (pristupljeno: 05.05.2024.)
2. Hrvatska enciklopedija: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/dezertifikacija> (pristupljeno: 09.06.2024)
3. Institut za društveno odgovorno poslovanje, IDOP: <https://idop.hr/ciljevi-odrzivog-razvoja/> (pristupljeno: 01.05.2024)
4. Javna ustanova Nacionalni park Brijuni (2016). Nacionalni park Brijuni – Plan upravljanja (2016.- 2025.) (pristupljeno 24.06.2024)Kiwano tourism: <https://kiwanotourism.com/stories/how-do-national-parks-benefit-the-environment/> (pristupljeno 16.06.2024)
5. Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske (2023). *Turizam u brojkama 2022*. https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2023_dokumenti/230804_turizam_u_brojkama_2022_hr_v.pdf

6. Narodne novine: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html
(pristupljeno: 12.06.2024)
7. Nacionalni park Krka (2011). *Plan upravljanja* <https://www.npkrka.hr/wp-content/uploads/Plan-upravljanja.pdf> (pristupljeno: 30.06.2024)
8. Nacionalni park Plitvička jezera: <https://np-plitvicka-jezera.hr/multimedija/brosure/>
(pristupljeno: 05.05.2024.)
9. Nacionalni park Plitvička jezera: <https://np-plitvicka-jezera.hr/wp-content/uploads/2019/01/Nacrt-Plan-upravljanja-NPPJ-2019-2028.pdf>
(pristupljeno:24.06.2024)
10. Narodne novine: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html
(pristupljeno: 12.06.2024)
11. National park: <https://www.national-park.com/how-national-parks-are-saving-our-ecology-a-short-guide-for-students/> (pristupljeno: 16.06.2024)
12. Proleksis enciklopedija online: <https://proleksis.lzmk.hr/45284/> (pristupljeno: 03.06.2024)
13. Solimar international: <https://www.solimarininternational.com/sustainable-tourism-management-for-national-parks/> (pristupljeno: 16.06.2024)
14. World Wide Fund for Nature (Svjetski fond za prirodu): <https://www.worldwildlife.org/>
(pristupljeno: 03.06.2024)
15. The travel: <https://www.thetravel.com/what-to-know-about-national-parks-and-sustainability/>
(pristupljeno: 16.06.2024)
16. Zakon.hr. *Zakon o zaštiti prirode*, Članak 153. (NN 80/13, 15/18)
https://www.zakon.hr/z/403/Zakon-o-za%C5%A1titi-prirode#google_vignette

POPIS ILUSTRACIJA

Slike

Slika 1 Temeljnih 17 ciljeva održivog razvoja	6
---	---

Tablice

Tablica 1 Opći podaci o Nacionalnim parkovima u Republici Hrvatskoj	9
---	---